

lyek a magyarországi török hódoltság koráról szólnak. Különösen érdekességet hozott históriáinknak ez a része tanításunkba az 1936. szeptemberében lézajlott budavári jubileum alkalmából, mikor az egész ország Budának a török uralom alóli, 250 év előtti fölzsabadulását ünnepelte. Jól számított Pásztor Mihály, amikor a székesfőváros ez alkalomból készült ünnepi kiadványainak egyikéül azt a nem kevésbé érdekes tárgyat dolgozta föl egy hatalmas kötetben, mintegy a székesfővárosi öntudat és önérzet alátámasztásául és megerősítéséül, hogy minő nagyjelentőségű újjáalkotó munka folyt az 1686. évi győzelmes ostrom után Buda és Pest városában. Ennek az újjáalakulásnak első emberöltőjét, első 40 esztendejét rajzolja meg szerzőnk óriási művelődéstörténeti anyag segítségével, melyet részben a levéltárak poros irataiból maga gyűjtött, részint már kiadott történelmi anyag fölhasználásával dolgozott föl. Megmutatja, példaszerűen, hogyan születik újjá egy város, hogy rakták le a földig rombolt Buda és Pest új alapjait. Nehéz küzdelmek, nagy erőfeszítések története ez, melyet részletesen föltár Pásztor Mihály könyve. A két város megújhódása, népesedési viszonyai, Buda és Pest kormányzata, egyház és társadalom, lakás és ruházkodásra vonatkozó ismeretek, élelmezés, szórakozás, időöltés, utazás, gazdaság és pénz, kereskedelem és ipar témái bőséges kultúrtörténeti adatok anyagával vonulnak el előttünk s lesznek közkinccsé az érdeklődők részére. Szerzőnk emellett könyvével egyúttal neveiői célokat is követ, mert megismerteti olvasóival, kik között különösen a tanügy munkásainak első helyet kell elfoglalniok, azt, hogy a legzavarosabb és legszomorúbb korból is van feltámadás. A magyar faj ereje, szívóssága, tehetsége győzedelmeskedik minden bajon és megpróbáltatáson. A mai nemzedék sokat tanulhat Pásztor Mihály könyvéből, főleg hitet, bizalmat és reményt Nagy-Magyarország újjáépítésére.

Gyulai Agost dr.

Balla Antal : Budapest szerepe Magyarország történetében (Statistikai Közlemények. 77. köt. 2. szám.) Budapest, 1936. 178. lap.)

A Budavár visszafoglalásának 250. éves évfordulója alkalmából létrejött ünnepi kiadványok között, melyekkel a székesfőváros emléket kívánt, állítani ennek a nevezetes jubileumi alkalomnak, Balla Antal könyve előkelő helyet foglal el. Budapest szerepét és jelentőségét ismerteti az ország történetében. Bemutatja, hogy Buda és Pest együttesen kezdettől fogva arra voltak hivatva, hogy *egygyesülve* hazánk fővárosává legyenek, főképen pedig a XIII. század óta, mikor a tatárjárás idején és utána először tettek nagyobb jelentőségre szert. A két városnak valódi fővárossá fejlődése azonban nem ment könnyen és nem ment gyorsan, bár földrajzi helyzete, fekvése a közlekedési fővonalak keresztező pontján, erre predesztinálta. Igazi fővárossá a legnagyobb magyárnak erre irányuló törekvései óta fejlődött.

Balla Antal könyve részletesen szól e 700 esztendőnek azon országos eseményeiről, melyek a két dunaparti város életével kapcsolatosak. Szól IV. Béla királyunk városalapító intézkedéseiről, Budapest jelentőségéről az Anjouk alatt, a belső harcokról, melyekben Buda és Pest Mátyásnak királlyá választásáig részt vettek s arról, hogy miként lett Budapest első ízben gazdasági központ. Mátyás udvarának szép rajza kitűnő részlete a könyvnek. Mátyás halála után hanyatlásnak indul a két város, 1541-ben pedig mintegy

kikapcsolódik az ország történetéből, de a kép, melyet a szerző a török uralom alá került két városról rajzol, igen érdekes és szemléletes. Elmondja aztán a Buda visszavételére vonatkozó sikertelen kísérletek történetét, majd az 1686. évi győzelmes ostromot és az utána következő új lendület eseményeit is. Különösen részletes az az elbeszélés, mely a reformkorszak Buda-Pestjének gazdasági megindulásáról, politikai jelentőségének kialakulásáról, a XIX. század második felében való fölvirágozásáról, a világháború kitöréséig történt óriási fejlődéséről, a milliós város létrejöttéről szól.

A székesfőváros tanítói és tanárai a helyi történet tanításánál nagy hasznát láthatják Balla Antal könyvének, mely azonban ezenkívül *országos* érdeklődést kelteni is hivatva lehet.

Gyulai Agost dr.

F. W. Foerster: Alte und neue Erziehung. 1936. Vita Nova, Luzern.

Foerster könyvei között talán ez az, amelyik legtöbbször kényszeríti az olvasót ellentmondásra, — de mindig és mindenesetre: állásfoglalásra. „Régi és új nevelés“, e kettőnek összehasonlítása már magában véve is izgató tárgy, s különlegesen izgalmassá válik, ha beleállítjuk a szerző eddigi pályafutásának eszmei vonalába. Foerstert keresztény-etikai és pacifista érzelmei miatt már a világháború alatt szellemi zárlat alá helyezték a müncheni egyetem nacionalista diákjai és az akkori német kormányzat is; ma pedig az emigránsok keserű kenyerét eszi Svájcban, hová, mint a nevelés és a polgári szabadságjogok klasszikus hazájába menekült. Az emigráns-lelkület azonban, tudjuk, nem túlságosan alkalmas a tárgyilagos szemléletek kialakulására.

Messzire vezetne, ha részletről-részletre haladva, Foerster eszméit és tételeit egyenkint akarnók megbeszélés tárgyává tenni. Sok gondolata, alapfelfogása különben is a régi Foersteré, a morálpedagógusé, ki az emberi természet alapvető fogyatékoságaiból, bűnöző hajlamaiból indul ki és az ember alapos és hatásos erkölcsi nevelése érdekében a kereszténység megingathatatlan dogmáit követeli alapvetésül. Ez a vezérmotívum ezen az itt ismertetett munkán is félreismerhetetlenül áthúzódik és ennek a műnek is valamilyen prófétai ihletet s mély erkölcsi komolyságot ad. Foerstert ez a szemléletmód, ez a pesszimista pátoz s a legnagyobb nevelő-elmélkedők közé (Comenius, Pestalozzi) sorozza.

Kifogást tenni ezen reformatori buzgólkodás és nevelői pátoz ellen, frivolság volna. Egyetlen egy pont van csupán, ahol Foerster pedagógiai elmélkedései ellenmondást váltanak ki belőlünk s ez a mai lélektan és tudomány szerepének kérdése a nevelés tudományában és gyakorlatában. Mellőzve azokat a fejtegetéseit, melyekben a szerző a mai német hazájában érvényes Führer-elvet bírálja, e helyen csupán a tudományra, egyetemre és a nevelés lélektanára vonatkozó elveit kívánjuk érinteni. Valóban úgy áll-e a helyzet, hogy a mai egyetem szellemileg „kiéhezteti“ az akadémiai ifjúságot, nem ad számára „egységes képet az életről“, hanem legfeljebb egy doktori értekezésig és specialistaságig vezet, igazi műveltség, világos szellemi vezetés, erkölcsi tanácsadás stb. nélkül? (51. l.). Csakugyan elfeledkeztek az egyetemek mindenütt szerte a világon, nagyszerű hivatásukról és cserben hagyják, kiéheztetik a tudásra és kultúrára vágyódó fiatalságot? Azt gondoljuk, hogy Foerster e pontban túlságosan sötétben lát és kézzelfogható szofisztikával csa-